

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. IV. An lex humana obliget ad sui observationem, cum dispendio vitæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

ARTICVLVS. IV.

An lex humana obliget ad sui observationem cum dispendio vitæ?

§. I.

Referuntur sententiæ, & verè eligitur.

55.

IN hujus difficultatis resolutione duæ sunt sententiæ extremè oppositæ: Altera negans legem humanam unquam obligare ad sui observationem cum dispendio vitæ: Altera asserens omnem legem humanam, quæ obligat sub peccato mortali servandam esse in omni eventu, etiam cum vitæ discrimine, nisi ex speciali benignitate legislatoris aliqua lex obligationem talem non inducat. Primam sententiam docet Almañus in moralibus tract. 1. cap. 3. conclus. 4. Secunda verò tribuitur communiter Cajetano hic art. 4. & Adriano in 4. quæst. 3. de clavibus. Pro declaratione mediæ & communis sententiæ,

56.

Dico, legem humanam interdum obligare cum periculo & dispendio vitæ, non tamen semper.

Prima pars probatur, nam quando periclitatur salus publica, nisi ei cum manifesto dispendio vitæ aliquorum suorum civium subveniatur, Princeps vel Respublica potestatem habet obligandi subditos ad exponendam vitam pro salute Reipublicæ, & ad agendum aliquid, non obstante evidenti periculo vitæ. Sic in bello iusto milites à ducibus jubentur servare stationem periculofam, vel facere irruptionem, cum periculo & dispendio vitæ. Sic etiam tempore pestis possunt Prælati & Magistratus præcipere ut aliqui Presbyteri & Medici maneant in civitate, ut ei in tanta necessitate succurrant. Ratio est, quia omnis perfecta communitas debet habere medium conservandi salutem totius, etiam cum dispendio alienius suæ partis, cum non minus de jure naturæ sit, ut totum se conservet, etiam cum destructione partis, quam ut pars se periculo exponat propter conservationem totius.

Advertendum tamen est, leges illas quæ cives obligant ad exponendam vitam pro salute Reipublicæ, non esse purè humanas, sed aliquid juris naturalis includere, cum de jure naturæ sit, ut partes & membra cum dispendio sui sese exponant, quando id necessarium est ad totius conservationem; quia tamen obligatio illa naturalis confusa est, & indeterminata ad hunc aut illum, per humanam legem aut potestatem determinari debet, & sic obligatio certa & determinata, non est purè legis naturæ, sed humanæ adjunctæ.

57.

Quod si quæras, unde cognosci possit an lex humana obliget cum dispendio vitæ? Respondeo id ex hac potissimum regula colligi posse. Quotiescumque id quod præcipitur lege humanâ, ita conducit ad bonum commune, ut majus bonum commune sit observare legem, quam servare propriam vitam, tunc lex humana obligat etiam cum dispendio vitæ. Si autem sit majus bonum commune conservare vitam propriam, quam servare legem, tunc lex humana non obligat cum vitæ dispendio. Et ratio est, quia conservatio vitæ civium spectat ad bonum commune; sicut observatio legis: Ergo nisi obligatio legis sit majoris momenti in ordine ad bonum commune, quam conservatio

A vitæ civium, legislator cum tanto dispendio non potest obligare ad legis observationem; obligaret enim irrationabiliter, cum non ordinaret minus bonum ad majus, sed è contra majus ad minus.

Ex qua ratione & regula probata manet secunda pars conclusionis, non semper enim observatio legis est majoris momenti ad bonum commune, quam conservatio vitæ civium, imò nec quam conservatio formæ & bonorum temporalium: Ergo non semper obligat cum dispendio vitæ, imò nec cum dispendio famæ vel rei familiaris; quin potius dicendum est, leges humanas raro obligare cum magno dispendio vitæ, famæ, aut rei familiaris, quia raro observatio legis est majoris momenti ad bonum commune, quam vita civium, aut fama, vel res familiaris. Et quidem defectus hujus obligationis, non solum ex benignitate legislatoris procedit, ut videtur docere Cajetanus, sed etiam ex defectu potestatis illius, quia non potest aliquid præcipere, nisi secundum ordinem rationis, qui exposcit ut minus bonum non præsupponatur majori. Possulat etiam ordo rationis, ut lex humana non præcipiat impossibilia moraliter, id est valde difficilia, sed solum ea quæ possibilis sunt secundum naturam & consuetudinem patriæ, ut disp. præcedenti art. 1. declaravimus, explicando conditiones seu qualitates legis humane ab Ifidoro assignatas: Sed præcipere aliquid cum dispendio vitæ, famæ, vel rei familiaris, regulariter loquendo difficillimum est: Ergo lex merè humana communiter & regulariter cum tali dispendio non obligat.

Confirmatur: Lex divina positiva non semper obligat cum tanto dispendio: Ergo multo minus lex humana. Cõsequentia patet, quia lex humana non habet tantam vim obligandi, quantum lex divina. Antecedens verò patet, tum ex facto David 1. Regum 21. qui comedit panes propositionis, quos non licebat edere nisi solis sacerdotibus, ne fame moreretur, quod Christus probavit Matth. 12. Tum etiam ex consilio quo 1. Machab. 2. Judæi decreverunt pugnare in die sabbati, in quo præceptum erat ut nihil operarentur, ut vitam scilicet tuerentur. Item Christus Matth. 12. suos discipulos apud Phariseos excusat, quòd die sabbati propter necessitatem spicas vellere, quod lege prohibitum erat. Demum præceptum confessionis integræ non obligat, quando ex integra confessione magnum detrimentum imminet penitenti, ut communiter Theologi docent in Tractatu de penitentia: Ergo lex divina positiva non semper obligat cum notabili detrimento. Idem constat in lege naturali, nam votum licè jure naturali reddendum sit, non obligat cum periculo gravis incommodi. Et restitutio, quæ jure tum divino tum naturali facienda est, non obligat cum majori proprio detrimento.

E Adverte tamen hoc inter legem divinam & humanam reperiri discrimen, quòd lex divina solum ex benignitate legislatoris non obligat cum tanto detrimento, poterat enim absolutè obligare cum illo, cum procedat immediatè à Deo, qui est Dominus omnium: Lex verò humana, non solum ex benignitate legislatoris, sed etiam ex defectu potestatis non obligat cum vitæ, aut famæ, vel rei familiaris dispendio; quia legislator humanus non habet potestatem disponendi de vita & bonis civium, nisi in ordine ad salutem & bonum communitatis, & cum ea solum conditione accipit potestatem à Republica, ut non nisi extremè

58.

59.

60.

vel gravi urgente necessitate publicæ salutis, de vita & bonis civium disponere possit.

62. Ex dictis colligitur, legem humanam obligare cum vitæ dispendio, quando ejus violatio redundat in contemptum legislatoris; ut si quis comminando mortem alteri, induceret eum ad frangendum jejunium Ecclesiæ, vel ad omittendum sacrum in die festo, in odium Ecclesiasticæ potestatis, vel in contemptum fidei aut cultûs divini, tunc enim ille etiam cum vitæ dispendio præceptum Ecclesiæ observare deberet, quia majoris momenti & utilitatis est, defensio fidei & Ecclesiasticæ potestatis, quam vitæ propriæ conservatio. Sicut Eleazarus 2. Machab. 6. laudabiliter mortem sustinuit, ne legem Mosaicam violaret, & carnes porcinas ederet, quia in odium & contemptum legis ac religionis Judaicæ eas edere compellebatur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

62. **C**ontra primam partem nostræ conclusionis objicit Almainus: Conservare vitam est de lege naturæ: Ergo nulla lex humana potest contrarium præcipere.

Verùm ad hoc solutio patet ex supra dictis, respondetur enim non esse legis naturæ conservare vitam in quocunque casu, sed potiùs naturali rationi consentaneum esse, ut vita possit exponi periculo, propter honestatem & necessitatem boni communis, præsertim si morte unius vitæ & salus plurimorum conservanda est.

63. **C**ontra secundam objicit Cajetanus: Lex humana obligat ad peccatum, ut articulo præcedenti ostensum est: Sed peccatum cum quovis periculo & dispendio evitandum est: Ergo lex humana cū quovis periculo & dispendio servanda est. Quod confirmat variis exemplis, in quibus aliquæ leges humanæ cum dispendio vitæ obligare videntur: homo enim (inquit) tenetur potiùs mori, quam contrahere matrimonium sine dispensatione cum consanguinea. Sacerdos debet potiùs mortem eligere, quam celebrare sine vestibus sacris, vel aliis lege tantùm humanâ requisitis. Item Innocentius III. cap. *Sacris*, *De iis quæ vi metûs/ve causâ fiunt*, docet ab excommunicatis abstinendû esse, etiam cum discrimine vitæ. Demum regula Carthusianorum non vescendi carnibus, etiam cum vitæ discrimine, ab ægrotis servari debet.

64. Huic etiam argumento facilè respondetur, legis humanæ obligationem cessare communiter, quando periculum vitæ, vel gravis alterius damni occurrit, ideò que non obligare eo casu ad peccatum, neque culpabilem esse ipsius omissionem.

65. **A**d exempla verò, in primis dico, quod quamvis vera essent, id nobis non obesset, quia non est par ratio aut necessitas in omnibus aliis legibus vel præceptis humanis.

Respondeo secundo, valdè dubium & incertum esse, an leges humanæ in prædictis casibus cum vitæ dispendio obligent. In primis enim quoad primum exemplum multi docent posse aliquem metu mortis contrahere matrimonium si est cum consanguinea, absque consummatione, sicut de Malcho Monacho narrat D. Hieronymus in vita illius. Similiter multi existimant, metu mortis licitum esse sine veste sacra, & sine aliis jure humano requisitis, missam celebrare, nisi metus mortis incuriatur ad hoc faciendum in

Tom. III.

A contemptum religionis, vel legis, aut ob alium finem malum. Idem dicendum de communicatio-
ne cum excommunicato, illa enim licita est, si periculum mortis imminet, dummodo non cedat in dedecus & contemptum Ecclesiasticæ potestatis. Unde in cap. *Quoniam multos*, 11. quæst. 3. & cap. *Inter*, de sententia excommunicationis, dicitur propter famis necessitatem licitum esse communicare cum excommunicato, procurando subsidium, modò non cedat in dedecus Ecclesiæ.

B Ad caput verò *Sacris*, respondet Soto lib. 1. de justitia quæst. 6. art. 4. illud caput intelligendum esse, interveniente scandalo plebis suspicientis leges Ecclesiasticas contemni. Alij dicunt intelligendum esse de metu incusso in contemptum censuræ Ecclesiasticæ. Alij de metu mortis levi, non excusante à legis obligatione & culpam penitus non excludente.

66. Demum ad regulam Carthusianorum, quæ ægrotis prohibetur usus carniû, etiam cum vitæ discrimine, respondet aliqui Doctores Parisenses, nempe Martinus de Magistris, Almainus, Gerson, Major, & alij, illam non solum non obligare, sed etiam, si ad vitæ periculum, teneri Carthusianum jure naturæ ad usum carniû, & peccare contra jus naturale de conservanda propria vita, si ab illis abstineat. Verùm hanc sententiam à veritate prorsus alienam existimo, motus primò auctoritate illius sanctissimi instituti, quod tacitè saltem approbatur ab Ecclesia, quæ ob summam illius facti Ordinis austeritatem, & exactam regulæ observantiam, permittit ut ceteri omnes Religiosi, petita (licet non obtenta) facultate à superioribus, possint ad hanc Religionem transire. Secundo, quia sacratissima illa Carthusianorum lex, à miraculo inceptisse dicitur, quo carnes paratæ pro infirmo aliquo hujus Ordinis, in pisces conversæ sunt. Tertiò, quia licet lex humana, ubi non continet jus naturale & divinum, cum periculo evidenti mortis non obliget, nihilominus non propterea sequitur, non posse quempiam cum tali periculo eam observare. Religiosus enim videns mortem suam accelerari ex observatione rigoris sui Ordinis, laudabiliter tamen, & cum merito, eam potest observare. Item homo gravi paupertate laborans, non tenetur ad vitam conservandam, pharmacum carissimum pretij emere, sibi que illud per omnium bonorum suorum jacturam & venditionem procurare. Potest etiam quis ad liberandum amicum exponere se periculo mortis, & in naufragio, patri, vel principi, vel egregio viro licitum est tabulam relinquere, cum eam posset quis commodè capere, & mortem vitare. Cur ergo pariter non poterit Carthusianus tuta conscientia abstinere à carnibus, urgente ad id obligatione suæ regulæ, licet ex Medicorum commonitione videat sibi mortem ex hac abstinentia imminere?

E Respondent alij cum Victoria, relectione de temperantia, num. 8. & sequentibus, Carthusianum in extrema necessitate agritudinis constitutum, posse licitè à carnibus abstinere, non tamen teneri, sed posse etiam licitè eis vesci, si id iudicio Medicorum omninò sit necessarium ad vitam ruendam.

68. Ego probabilius cenfeo cum nostro Aravio in Tractatu de legibus disp. 2. sect. 3. difficult. 2. Carthusianum in casu proposito, non solum posse, sed etiam teneri cum vitæ dispendio aut periculo, à carnibus abstinere; quia quidquid licitum est, præcipi potest, & fieri statuto necessarium, ad

boni communis incolumitatem. Addo quod, ut supra dicebamus, quotiescunque id quod præcipitur lege humanâ, ita conducit ad bonum commune, ut majus bonum commune sit, observare legem, quam servare propriam vitam, tunc lex humana obligat etiam cum dispendio vitæ: Sed majoris momenti est conservatio strictioris observantia ac disciplina in toto Carthusianorum Ordine, quam vita unius Carthusiani: Ergo in casu posito, non solum potest, sed etiam debet ac tenetur Carthusianus à carnibus abstinere, ad boni communis incolumitatem, & strictioris observantia conservationem. Similiter etiam possunt ac debent aliorum Ordinum Religiosi, ex amore & reverentia suæ regulæ, ita illam servare, ut à morbo liberari nolint, si necesse sit constitutiones suæ Religionis violare, & si ex earum violatione, observantia regulæ non parùm tepesceret, & disciplina religiose vigor multum immiueretur.

ARTICVLVS V.

Quinam legibus humanis teneantur?

Sub hoc titulo quatuor difficultates comprehenduntur, quæ hic breviter resolvendæ sunt. Prima est, an Principes & Legislatores suis legibus subjiciantur, easque servare teneantur? Secunda, an personæ Ecclesiasticæ legibus civilibus Principum secularium obligentur? Tertia, an Religiosi exempti teneantur Synodalia Episcoporum decreta servare? Quarta, an peregrini teneantur legibus loci per quem transeunt?

§. I.

Prima difficultas duplici conclusione resolvitur.

Dico primò, Princeps seu Legislatores suis legibus subditur, quoad potestatem directivam. Ita D. Thomas hic art. 5. ad 3.

69. Probatur breviter: Lex humana est regula humanorum actuum in ordine ad bonum commune: Atqui non solum actus subditorum, sed etiam actus Principis & Legislatoris, qui debent conformari corpori & membris communitatis (aliàs deformitas maxima esset in illa, juxta illud Augustini 3. Confess. capite octavo, *Turpis est omnis pars suo universo non congruens*) sunt dirigibiles & ordinabiles in bonum commune: Ergo non solum subditi, sed etiam Princeps & Legislatores subduntur legibus suis, quantum ad vim directivam.

70. Confirmatur: De ratione legis humanæ est, materiam à se præceptam constituere in aliqua specie virtutis moralis, ut rectè notavit Sotus lib. 1. de justitia quæst. 6. art. 7. Ergo lex humana semel posita, respicit & obligat omnes illos quos respicit & obligat virtus illa: Sed virtus moralis non solum subditos, sed etiam Principes & Legislatores obligat: Ergo & lex humana. Unde L. *Digna vox, C. de legibus, sic dicitur: Digna vox majestatis regnantis est, legibus alligatum se Principem profiteri* Et L. *Princeps ff. de legibus: Pareto legi quisquis legem sanxeris*. Similia habentur in jure Canonico, cap. *Justum* dist. 9. his verbis: *Justum est Principem legibus obtemperare suis. Tunc enim jura sua ab omnibus custodienda existimat.*

A quando & ipse illis reverentiam præbet. Et ne vis deatur id consilij tantum causâ dici, subditur: *Principes legibus teneri suis, nec in se posse damnare jura, quæ in subiectis constituunt. Justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiuntur*. Demum Ambrosius ad Valentinianum Imperatorem Epist. 32. ita loquitur: *Quod cum præscripsisti, aliis præscripsisti & tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus ipse constituit.*

Si autem quæras, unde hæc obligatio in Principe oriatur? Respondeo varia circa hoc esse Auctororum placita. Nonnulli enim censent ad id teneri Principem ex tacito pacto & conventionione cum Republica, à qua sub hac conditione legislativam potestatem accepit, ut ipse à suis legibus non eximeretur. Alij hanc obligationem referunt ad voluntatem ipsius Legislatoris, quæ seipsum in sua lege includit. Alij dicunt Principem obligari ad suas leges servandas, ratione scandali quod subditis præberet, si legem, quam aliis imponit, ipse non servaret, cum legis efficacia ex Principis exemplo maxime dependeat. Sed melius responderet cum Cajetano hic art. 5. hanc obligationem in Principe oriri ex ipsa lege naturali, quæ dicitur positâ lege positivâ obligante totam Republicam, obligari & Principem ipsum ad eam servandam, ut caput ejusdem mystici corporis, cum non minus contra rationem sit, caput discordare à membris, quam membra à capite.

72. Duo tamen ibidem observat Cajetanus: Primò, *Cum dicitur quod Princeps subjicitur legi, non intelligitur de lege speciali, puta militum, nisi ipse sit miles; sed intelligitur de lege communi. Secundum, Cum Princeps subjicitur legi, intelligitur subjici proportionaliter, ut docet Princeps, & non sicut alios subditos*. Similia habet Soto loco supra citato, ubi hæc scribit: *Quando statuimus Principem legibus subdi suis, intelligimus de legibus quæ ex æquo ad ipsum perinde atque ad subditos spectant. Præcipit Rex, neminem gladio succinctum incidere, aut sericis induumi: non est par ratio cur ipse eisdem abstinere. Inducit autem Papa jejunium, aut festi solemnitatem: eadem est æquitas in ipso, nisi iusta de causa secum, veluti cum aliis, dispensaverit.*

Dico secundò, Princeps seu legislator non subditur suis legibus, quoad vim coactivam seu coercitivam. Ita communiter docent Theologi cum S. Doctore supra citato.

73. Probatur ex discrimine quod reperitur inter vim directivam & coactivam seu coercitivam legis: vis enim directiva respicit ipsos actus licitos, vel illicitos, aut indifferentes; coactiva verò, seu coercitiva, penam inductivam ad observantiam legis: Sed Princeps non potest cogi vel puniri penâ inductivâ ad legis observantiam, cum nullum habeat superiorem à quo cogatur, & nemo propriè à seipso cogi possit, quippe cum istud contra ordinem naturæ pugnet: Ergo Princeps non subditur suis legibus quoad vim coactivam seu coercitivam, sed ab eis quantum ad obligationem penæ subeunda solutus est. Unde eo cautius, vigilantiusque debent Principes suas leges servare, quod ad earum penam subeundam à nullo in terris cogi possunt, ne acerbius patiantur à supremo Judice Deo, cujus manus nemo effugere potest. Hinc teste Glossâ allusit David Psalm. 50. Deo dicens: *Tibi soli peccavi, quasi diceret: Nullum in terris superiorem agnosco, qui meum peccatum judicare, ac punire queat,*